

Katecheza ewangelizacyjna w pierwszych wiekach chrześcijaństwa i współcześnie

MAREK KOWALCZYK

Celem artykułu jest wydobycie głównych myśli katechumenatu w Kościele pierwotnym w taki sposób, aby skorzystać z niego w nauczaniu we współczesnej katechezie. Celowo zostanie pominięta złożona historia instytucji katechumenatu, a uwaga będzie skoncentrowana na treści katechezy pierwszych wieków w jej aspekcie ewangelizacyjnym, aby zrozumieć zasadność postulatu Dyrektorium Ogólnego o katechizacji w odniesieniu do katechezy ewangelizacyjnej, która *zmięrza do wychowania chrześcijan w poczuciu ich tożsamości jako ochrzczonych, wierzących i członków Kościoła, otwartych i prowadzących dialog ze światem* (DOK 194). Jak kształtowała się katecheza w Kościele czasów apostołskich, jaką pełniła funkcję, jakie przybierała formy, jaka była jej treść i jakie miejsce zajmowała w całokształcie zbawczej misji Kościoła pierwotnego? A jak współcześnie uczyć katechezy, aby wzywając do wiary katechizowanych doprowadzić ich nie tylko do spotkania z Chrystusem, ale do zjednoczenia, a nawet głębokiej z Nim zażyłości (por. DOK 80)? Na ile katecheza ewangelizacyjna w pierwszych wiekach chrześcijaństwa jest i może być pomocą w realizacji tego zadania?

1. OD EWANGELIZACJI W BIBLIJI DO KATECHEZY EWANGELIZACYJNEJ W KOŚCIELE PIERWOTNYM

Chociaż ewangelizacja jest zasadniczo dziełem chrześcijańskim, to jednak zrozumienie jej zakłada znajomość terminów starotestamentalnych z zakresu przepowiadania słowa Bożego. W rozważaniu biblijnego pojęcia ewangelizacji chodzi przede wszystkim o jego aspekty teologiczne tkwiące w tekstach Starego i Nowego Testamentu. Ogłaszania radosnych wiadomości w Starym Testamencie dokonywano za pomocą pojęcia wyrażonego rdzeniem hebrajskim *b s r*¹. W formie

¹ T. Hergesel, *Biblijna idea ewangelizacji*, „Colloquium Salutis. Wrocławskie Studia Teologiczne” 11(1979) s. 255-257.

czasownikowej wyraża on radość z odniesionego zwycięstwa nad wrogiem (por. 2 Sm 18,19.20.31) oraz pełne radości głoszenie sprawiedliwości i zbawienia Pańskiego w zgromadzeniu kultycznym (Ps 40,10; 96,2)². Z kolei w drugiej części księgi Izajasza znajduje się radosna zapowiedź końca niewoli, która nastąpi wraz z nadejściem Jahwe (por. Iz 40,9; Ps 68,12). Bóg Jahwe posyła proroka, aby *głosił nowinę ubogim* (Iz 61,1). Jest to nowina o pomocy dla *serc złamanych*, o wyzwoleniu jeńców i o pocieszeniu zasmuconych, ale równocześnie jest także zapowiedź pomsty Bożej dla pogan. Warto zauważyć, iż osoba zwiastuna (*mebaššer*) nie była rozumiana jedynie jako przekaziciel informacji, ale jako ten, który mógł się spodziewać nagrody lub kary, jeśli przynosił złe wieści (por. 2 Sm 4,10).

W wiernym przekładzie tekstu oryginalnego imiesłów *mebaššer* oznaczający zwiastuna został przetłumaczony w języku greckim na *euangelizamenos* na oznaczenie zwiastuna wyłącznie radosnej nowiny dla odbiorcy³. W formie czasownikowej jako odpowiednikiem hebrajskiego prawzoru z rdzeniem *b s r* posłużono się czasownikiem *euangelidzomai*, który oznacza: *głosić dobrą nowinę, przepowiadać, zwiastować*⁴. Sam termin *ewangelizacja* jest pojęciem stosunkowo nowym, które nie należy w ścisłym sensie do słownictwa nowotestamentalnego, ale treść, jaką wyraża, występuje w pismach Nowego Testamentu. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, iż na ideę ewangelizacji w pismach Nowego Testamentu złożyło się kilka czynników. Przede wszystkim wszystkie pisma zostały ukierunkowane na oczekiwanego Mesjasza, zapowiadanego przez proroków, którego przybycie miało rozpocząć obiecaną nową erę. Tak więc w poszczególnych pismach Nowego Testamentu występują – bynajmniej nie przypadkowo – specyficzne słowa i formy gramatyczne, tworząc w ten sposób swoistą teologię rodzącego się Kościoła. W Nowym Testamencie czasownik *euangelidzomai* występuje 54 razy, zasadniczo u św. Łukasza zarówno w Ewangelii, jak i w Dziejach Apostolskich oraz u św. Pawła⁵. Oprócz tego czasownika dużo częściej, bo aż 76 razy, występuje w pismach Nowego Testamentu rzeczownik *euangelion* oznaczający *dobłą nowinę*⁶. Św. Marek stosuje ten rzeczownik jedynie 8 razy, podczas gdy św. Jan nie używa żadnego słowa z tej rodziny wyrazów. Na uwagę zasługuje fakt, że św. Paweł aż 60 razy posługuje się rzeczownikiem *euangelion*.

Należy zwrócić uwagę, iż w zakres pojęcia ewangelizacji w pismach Nowego Testamentu wchodzi jeszcze inne terminy, jak *keryssein*, który występuje 63 razy i *didaskein* stosowany aż 95 razy. Pierwszy z nich oznacza: *głosić, ogła-*

² Tamże, s. 256.

³ Tamże, s. 257.

⁴ Por. K. Romanuk, *Nauczać, głosić, katechizować*, „Katecheta” 25(1981) s. 248.

⁵ Por. R. Murawski, *Katecheza chrzcielna w procesie wtajemniczenia chrześcijańskiego czasów apostołskich*, Warszawa 1990, s. 17.

⁶ Por. *Ewangelizacja w Biblii*, w: *W kręgu Dobrej Nowiny*, red. J. Szłaga, Lublin 1984, s. 83-98.

sząć obwieszczać, podawać do publicznej wiadomości, wołać głośno, nawoływać itp⁷. Termin ten oznacza proklamację zbawczego działania Boga w osobie Jezusa Chrystusa i odnosi się głównie do przepowiadania o charakterze misyjnym. Natomiast drugi termin *didaskein* występuje zwłaszcza wtedy, gdy mowa jest o nauczaniu czy pouczeniu o charakterze systematycznym i oznacza nie tylko przekaz wiedzy, ale pouczenie życiowe, którego przedmiotem jest posłuszeństwo woli Bożej⁸. Nie sposób jeszcze pominąć greckiego terminu *ketechein* – *katechizować*, który był używany w podwójnym znaczeniu: jako przekazywanie czegoś czy informowanie o czymś oraz jako nauczanie czy uczenie podstaw jakiejś nauki⁹.

Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, iż w pismach zarówno Starego, jak i Nowego Testamentu występuje szereg terminów oznaczających nauczanie i przepowiadanie orędzia zbawienia. Dokładne omówienie tych terminów wykraczałoby poza ramy tego artykułu, niemniej jednak ich wyróżnienie ukazało różnorodność przepowiadania pod względem treści i formy, co zresztą znalazło odzwierciedlenie w nauczaniu Kościoła czasów apostoelskich. Od samego więc początku Kościół podejmuje misję głoszenia Dobrej Nowiny o zbawieniu nie tylko w środowisku żydowskim, ale również w ówczesnym świecie pogańskim. W ten sposób ewangelizacja stanowi poniekąd samo życie Kościoła i jest podstawowym nurtem jego działalności. Dzieje się tak z polecenia Chrystusa, który odchodząc z tego świata nałożył na Apostołów obowiązek głoszenia Ewangelii i budowania Kościoła przez chrzest (por. Mt 28,19). Dzieło ewangelizacji musi mieć więc charakter kerygmatyczny, sakramentalny i eklezjalny. Najpierw głoszenie kerygmy ściśle wiąże się z tajemnicą zmartwychwstania zakładając wiarę paschalną Apostołów. Następnie sama wiara rozszerza się w sercach innych ludzi dzięki działaniu łaski Bożej oraz świadectwu głoszonej wiary, wzmocnionemu przepowiadaniem ewangelicznym i duszpasterską gorliwością tych, którzy zostali posłani. W końcu wiara rozszerza się i umacnia Kościół jako ciało mistyczne, którego Głową jest Chrystus (por. Ef 1,22). Ewangelizacja dokonuje się więc przez głoszenie słowa Bożego, przez życie sakramentalne zapoczątkowane przyjęciem chrztu i dopełnione Eucharystią, wreszcie przez świadome przeżywanie wspólnoty Kościoła, której źródłem jest żywa wiara inspirowana miłością.

W czasach patrystycznych katecheza dokonywała się zasadniczo w trzech ośrodkach: w rodzinie chrześcijańskiej, w liturgii Kościoła i w katechumenacie. Formy wychowania religijnego w rodzinie chrześcijaństwo przejęło od rodziny żydowskiej. Główną rolę zazwyczaj spełniała matka, o czym świadczą imiona wielu matek z okresu Ojców Kościoła, np. Monika – matka św. Augustyna czy

⁷ Por. R. Murawski, *Katecheza...*, s. 21

⁸ Por. tamże, s. 37.

⁹ Por. tamże, s. 27.

Nona – matka św. Grzegorza z Nazjanzu. Zadania katechetyczne należały do całościowo rozumianych obowiązków wychowawczych rodziców. Troska o chrześcijańskie wychowanie dzieci polegała na ukazywaniu doświadczeń życia w świetle Ewangelii. Wychowanie chrześcijańskie realizuje się przez wspólną modlitwę, rozważanie Pisma świętego, świętowanie niedzieli, wspólne rozmowy na temat wiary czy udział w bezinteresownej służbie bliźnim¹⁰.

Drugim ośrodkiem rozwoju życia religijnego w pierwszych wiekach była liturgia. Wierni wspólnie odmawiali lub śpiewali psalmy, brali czynny udział w nabożeństwach, słuchali Słowa Bożego. Wychowawczy wpływ liturgii zwiększył się jeszcze bardziej od III wieku, kiedy liturgia zaczęła przybierać coraz bogatsze formy zewnętrzne, takie jak egzorcyzmy, uroczyste wyznanie wiary czy obrzędy chrztu świętego.

Z kolei trzecim ośrodkiem wychowania religijno-moralnego w pierwotnym Kościele stał się katechumenat, który stanowił specjalne przygotowanie do przyjęcia sakramentu chrztu świętego. W ramach katechumenatu bowiem odbywała się systematyczna katecheza o charakterze doktrynalnym z uwagi na rozpowszechniające się błędne nauki heretyków oraz na nieznamość Starego Testamentu u nawracających się z pogaństwa. Kościół, zanim pozwolił rozpocząć katechumenat, badał u kandydata kwalifikacje moralne, motywy nawrócenia, zawód i sytuację rodzinną. Najpierw kandydat musiał przedstawić znanego sobie chrześcijanina, który zaświadczyłby o jego szczerzej intencji nawrócenia. Katechumenat trwał zasadniczo trzy lata i był wypełniony nauczaniem oraz ćwiczeniami w pobożności. Początkowo program nauczania nie był ściśle ustalony. Dopiero od czasów Orygenesa można wyróżnić w katechumenacie trzy etapy: najpierw kurs przygotowawczy, później bezpośrednie przygotowanie do chrztu świętego i w końcu nauka uzupełniająca¹¹. Kurs przygotowawczy trwał około trzech lat zależnie od zgłaszających się. Bezpośrednie przygotowanie trwało cały Wielki Post. Pragnący przyjąć chrzest musieli złożyć przyrzeczenie, że będą wyznawali wiarę i zachowywali naukę Chrystusa. Imiona ich zapisywano w Księdze Pisma świętego. Katechumeni musieli nauczyć się na pamięć wyznania wiary i zdać pomyślnie egzamin, nazywany *scrutinium*, aby w Wielką Sobotę podczas Wigilii Paschalnej otrzymać sakrament chrztu świętego. Z kolei nauka uzupełniająca miała miejsce po przyjęciu chrztu świętego w tak zwanym *białym tygodniu* i polegała na wysłuchaniu katechez mistagogicznych, które dotyczyły sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego.

Doświadczenia Kościoła, które towarzyszyły katechetycznej posłudze, przyczyniły się do pogłębienia i poszerzenia pojęcia katechumenatu. Dziś katechumenat w Kościele (KPK 206 par. 1-2) obejmuje zarówno tych, którzy jako dorośli

¹⁰ Por. W. Koska, *Zarys dydaktyki katechetycznej*, Kraków 1990, s. 79.

¹¹ Por. J. Danielou, R. du Charlat, *La catéchèse aux premiers siècles*, Paris 1968, s. 45.

przygotowują się do sakramentu chrztu, jak też i tych, którzy jako ochrzczeni przygotowują się do sakramentów inicjacji lub też znajdują się na drodze osobowej decyzji wiary. W służbie tak rozumianego katechumenatu i katechezy jako części katechumenatu jest katechetyka, która *jako część teologii pastoralnej jest nauką o katechumenacie jako funkcji Kościoła, zmierzającej do urzeczywistniania się w katechumenach, czyli niedojrzałych w wierze, poprzez katechezę, inicjację liturgiczną i wdrażanie do życia wiary, z uwzględnieniem wszystkich uwarunkowań wynikających z aktualnej sytuacji Kościoła*¹². Katecheza wtedy osiągnie swój cel, gdy doprowadzi katechumena do świadomego przeżywania i odpowiedzialnego realizowania swego życia we wspólnocie Kościoła.

Według F. Blachnickiego na budowanie wspólnoty składają się trzy etapy: ewangelizacja, inicjacja (katechumenat) i diakonia¹³. Ewangelizacja musi być przeżywana i realizowana jako wyzwolenie od grzechu i wszelkich zniewoleń. Inicjacja to wprowadzenie do życia we wspólnocie przez kształtowanie określonych postaw. Proces inicjacji, który odbywa się w Kościele z jednej strony wprowadza w życie wspólnoty i zarazem ją buduje, co w tradycji chrześcijańskiej znalazło swój wyraz właśnie w katechumenacie¹⁴. Tak również współcześnie rozumie się rolę tej instytucji w Kościele pierwszych wieków. Tymczasem szczególny charakter chrześcijański polegał nie tyle na rozbudowie nauczania przed chrztem, ile na stworzeniu odrębnego stanu katechumenów jako specyficznego bycia chrześcijaninem¹⁵. Natomiast trzeci etap budowania wspólnoty to diakonia, która oznacza zaangażowanie się przez aktualizację swoich charyzmatów.

2. KATECHEZA W MISJI EWANGELIZACYJNEJ KOŚCIOŁA PO SOBORZE WATYKAŃSKIM II

Odnowa katechetyczna zainicjowana przez Sobór (por. DB 44) została ubogaconą licznymi dokumentami o doniosłym znaczeniu dla całego Kościoła. Szczególne znaczenie w tym względzie posiada adhortacja apostolska papieża Pawła VI o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi* z 8 grudnia 1975 roku. Ewangelizacja, której celem jest przybliżenie Dobrej Nowiny całej ludzkości, aby nią żyła, stanowi bogatą, złożoną i dynamiczną rzeczywistość. Katecheza według papieża Pawła VI jest etapem ewangelizacji. Specyficzną cechą katechezy, różniącej się od pierwszego głoszenia Ewangelii, jest dążenie do podwójnego celu, a mianowicie doprowadzenie do dojrzałości wiary już zrodzonej i ukształtowanie prawdziwego ucznia Chrystusa przez pogłębione poznanie Osoby

¹² F. Blachnicki, *Katechetyka wczoraj i dziś*, „Katecheta” 6 (1969) s. 248.

¹³ F. Blachnicki, *Istotne cechy ruchu eklezjalnego*, w: Charyzmat „Światło-Życie”, red. G. Wilczyńska, Krościenko 1987, s. 20.

¹⁴ Tamże, s. 21.

i nauki Jezusa Chrystusa (por. OLB 1; CT 19). To zadanie w dużej mierze określa zakres, język i metodę katechezy w wymiarze ewangelizacyjnym. Chodzi bowiem o to, aby zarówno na płaszczyźnie poznania, jak i w praktyce wzrastało ziarno wiary, dane przez Ducha Świętego wraz z pierwszym przekazem Ewangelii.

Z kolei papież Jan Paweł II przejmując to dziedzictwo sformułował pierwsze wskazania w adhortacji apostolskiej o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae* z 19 października 1979 roku, która stanowi spójną całość z adhortacją *Evangelii nuntiandi* wpisując katechezę w ramy ewangelizacji pojmowanej jako służba Kościoła wobec świata w celu jego wewnętrznej przemiany. W ten sposób katecheza dąży do pogłębienia Tajemnicy Chrystusa w świetle Słowa Bożego (por. CT 20). Według Ojca św. ewangelizacja niesie światu Ewangelię Jezusa Chrystusa i przejmuje od świata rozwijającą się kulturę. W ten sposób katecheza jako etap wprowadzenia i dojrzenia w wierze pomaga w nawiązaniu dialogu bosko-ludzkiego we współczesnym świecie. Skutkiem tak pojmowanej katechezy powinna być odmiana życia i utrwalona postawa chrześcijańska. Jednakże po pierwszych wiekach chrześcijaństwa, kiedy to przekaz wiary był nierozłącznie związany z Pismem świętym i liturgią, nastąpił długi okres pomniejszenia wartości biblijnych w katechezie¹⁶. Zgodnie z programem, podczas katechezy interesowano się nie tyle teologią biblijną, co wydarzeniami biblijnymi traktując je jako opowiadania budujące lub ilustracje do poruszanych zagadnień moralnych. Tak pojęta edukacja biblijna była wycinkowa i miała charakter bardziej informacyjny niż formacyjny i okazała się mało skuteczna w nauczaniu oraz zbyt trudna w przyjęciu, zwłaszcza dla młodszych uczniów¹⁷.

Śledząc proces odnowy katechezy po Soborze Watykańskim II da się zauważyć zmieniający się styl pracy katechetycznej. W latach siedemdziesiątych katecheza przyjęła orientację antropologiczną, co oznaczało, że powinna nie tylko wierne przekazywać orędzie Boże, lecz także uwzględniać sytuację życiową współczesnego człowieka. Kierunek ten, który również wyrasta z przesłanek Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* II Soboru Watykańskiego wniósł niewątpliwie nowe spojrzenie na istotę, treść i formę katechezy. Zwrócił bowiem uwagę na prawdę, że człowiek stanowi przedmiot szczególnej troski w katechezie. Celem jest dojrzała wiara, oparta na wszechstronnym rozwoju osobowości człowieka skierowanego na Boga. Aby to osiągnąć, trzeba w świetle Objawienia Bożego rozważać problemy egzystencjalne człowieka. Treścią takiej katechezy jest doświadczenie człowieka oraz orędzie przekazywane przez Boga w Chrystusie. Należy jednak zachować odpowiednie proporcje

¹⁵ Por. M. Mura w s k i, *Doświadczenie katechetyczne – doświadczenie Kościoła. (Obrady Europejskiej Ekipy Katechetycznej, Rzym 7-12 czerwca 1976)*, s. 129.

¹⁶ Por. M. M a j e w s k i, *Katecheza wierna Bogu i człowiekowi*, Kraków 1986, s. 44.

¹⁷ Por. T. P a n u ś, *Główne kierunki katechetyczne XX wieku*, Kraków 2001, s. 96.

między antropologią i teologią, pogłębiać wymiar duchowy i uwzględnić uwarunkowania konkretnej sytuacji odbiorców Bożego Orędzia¹⁸.

W imię powrotu do źródeł zaczęto po Soborze Watykańskim II w katechezie coraz więcej uwagi poświęcać zagadnieniom treści w niej przekazywanych. Chodziło o to, aby nie tylko przypominać wydarzenia biblijne, ale je na nowo zinterpretować i zaktualizować w świetle wciąż zmieniającej się rzeczywistości doczesnej¹⁹. Zaczęto odchodzić od katechezy pojmowanej jako szkolna wiedza teologiczna z licznymi pojęciami i definicjami do zapamiętania, a zwrócono uwagę na Pismo Święte. Istotną treścią katechezy powinna być bowiem kerygma jako wezwanie skierowane do człowieka domagające się odpowiedzi wiary. Taki model katechizacji nazwano katechezą biblijno-hermeneutyczną, która skoncentrowała całą uwagę katechezy na Biblii. Charakterystyczną cechą tej katechezy było nie tylko jej powiązanie z wynikami naukowej egzegezy, lecz także dostosowanie do rodzajów literackich Biblii do określonego wieku i możliwości poznawczych katechizowanych²⁰. Szczególną uwagę zwrócono na aktualizację słowa Bożego w czasie katechezy. Ponieważ słowo Boże nie powinno być przekazywane jedynie jako wiedza, ale ma owocować spotkaniem z żywym Bogiem, dlatego też Pismo święte ma być tak podawane, aby przemawiało i prowadziło do tego spotkania. Kluczem do odczytania tekstów biblijnych stała się hermeneutyka, będąca metodyczną wiedzą, uwzględniającą zarówno boski, jak i ludzki charakter Biblii. W ten sposób katecheza, doceniająca wagę słowa Bożego i nowe osiągnięcia biblistyki, związała się z hermeneutyką. Biblia bowiem czytana w katechezie w oderwaniu od doświadczenia, w którym powstała i od wiary katechizowanego, może stać się tylko dziełem literackim. Dlatego należy uwzględnić historyczne, gospodarcze i kulturowe uwarunkowania czasów, w których dany tekst powstawał. Należy wskazać na tajemnicę Wcielenia jako na centralny punkt historii zbawienia, znać rodzaje i formy literackie, w których słowo Boże zostało przekazane i wskazać, co to oznacza dla dzisiejszego człowieka²¹. Katecheza biblijno-hermeneutyczna przekonała o konieczności powiązania procesu nauczania z tekstem biblijnym, a więc o konieczności egzegetycznego i hermeneutycznego uzasadnienia doboru tekstów dostosowanych do wieku i sytuacji katechizowanych. Z uwagi jednak na konieczność znajomości Biblii i osobiste zaangażowanie obydwu stron, kierunek ten nie znalazł szerokiego oddźwięku w praktyce, niemniej jednak stanowi ważny etap w kierunku katechezy ewangelizacyjnej.

Na uwagę zasługuje także kierunek integralny, oparty na dokumentach kościelnych i polskim doświadczeniu duszpasterskim, łączący wartości różnych kie-

¹⁸ Por. M. Majewski, *Antropologiczna koncepcja katechezy*, Lublin 1975, s.172.

¹⁹ Por. H. Pagiewski, *Kierunki rozwoju współczesnej katechezy*, „Katecheta” 14(1970) s. 145.

²⁰ Por. S. Haręzga, *Biblia w Kościele*, Kraków 1998, s. 61.

²¹ Por. M. Majewski, *Katecheza wierna ...*, s. 47, 62-63.

runków katechetycznych w organiczną całość. Twórcą tego kierunku jest wybitny katechetyk ks. Mieczysław Majewski (1928-1999), który zapoczątkował go książką *Propozycja katechezy integralnej* (1978). Katecheza integralna łączy się w rozwój osób i wspólnot, prowadzi do spotkania z Chrystusem, zwłaszcza w liturgii, pobudza wiarę, otwiera nowe ewangeliczne perspektywy i kształtuje postawę odpowiedzialności za świat²². Owa integralność przejawia się w całościowym traktowaniu doboru treści, w docieraniu z misją głoszenia Ewangelii do wszystkich i w różnorodności środków potrzebnych do realizacji tego procesu²³. W ten sposób katecheza jest silnie związana z doświadczeniem religijnym i świadectwem wiary²⁴.

Szybko zmieniająca się sytuacja na niekorzyść chrześcijaństwa na skutek postępującej sekularyzacji czy wręcz dechrystianizacji Europy skłania do poszukiwania nowych metod docierania z Ewangelią Chrystusa do współczesnego człowieka. Współczesna katecheza stoi w konfrontacji z takimi zjawiskami, jak: konsumpcyjny tryb życia, dobrobyt, agnostycyzm, materializm, ubóstwo, ateizm teoretyczny i praktyczny. Jak się wydaje odpowiedzią na powyższe zagrożenia jest katecheza ewangelizacyjna, na którą wskazuje Dyrektorium Ogólne o katechizacji z 1997 roku.

3. ZADANIA KATECHEZY EWANGELIZACYJNEJ WEDŁUG DYREKTORIUM OGÓLNEGO O KATECHIZACJI

Wobec problemów współczesności wyrażających się w dążeniu do zaspokojenia doraźnych potrzeb, zwłaszcza o charakterze ekonomicznym, uznaniu wolności jednostki za coś absolutnego, zaniedbywaniu troski o dobro wspólne zaistniała potrzeba nowej ewangelizacji, także w ramach katechezy, która może przywrócić świadomość budowania królestwa Bożego. Katecheza o charakterze ewangelizacyjnym winna na nowo przynieść ludziom wyzwajające przesłanie Ewangelii. Treść tego przesłania wyraził dobitnie papież Jan Paweł II w stwierdzeniu: *Bóg cię kocha, Chrystus przyszedł dla ciebie, Chrystus dla ciebie jest Drogą, i Prawdą, i Życiem (J 14,6)* (ChL 34). To przesłanie stanowi istotę nowej ewangelizacji. Dobrobyt materialny i postawa konsumpcyjna z jednej strony oraz zobojętnienie religijne i zupełny brak praktycznego odniesienia do Boga z drugiej stanowią zjawiska nie mniej niepokojące niż sam ateizm. W tej sytuacji jedynie wiara chrześcijańska daje pełną odpowiedź na problemy i nadzieje, jakie życie stawia

²² Por. T. Panuś, *Główne kierunki...*, s. 163.

²³ Por. M. Majewski, *Tożsamość katechezy integralnej*, Kraków 1995, s. 6-7.

²⁴ Por. tamże, s. 117 nn.

przed każdym człowiekiem i społeczeństwem. Kościół poruszony przez Ducha Świętego przekazuje Objawienie za pośrednictwem ewangelizacji. Proces ten dokonuje się przede wszystkim przez świadectwo chrześcijan, głoszenie Ewangelii i wezwanie do nawrócenia, przez prowadzenie katechumenatu i procesu wtajemniczenia oraz formowanie wspólnoty za pośrednictwem sakramentów i posług. Głoszenie słowa prowadzone jest w różnych formach, wśród których Dyrektorium wymienia: zwołanie i powołanie do wiary, wtajemniczenie, stałe wychowanie wiary, inicjację w liturgię i teologiczne zgłębianie słowa (por. DOK 87).

Znacznie szerzej traktuje nowe Dyrektorium o zagadnieniu ewangelizacji, a także wprowadza rozważania o katechumenacie chrzcielny jako inspiracji dla katechezy w Kościele. Warto najpierw zwrócić uwagę na samo pojęcie ewangelizacji. Dotychczas bowiem ewangelizację definiowano jako pierwsze, poprzedzające katechezę głoszenie wiary²⁵. Natomiast nowe Dyrektorium ujmuje ewangelizację *jako proces, przez który Kościół poruszany przez Ducha Świętego, głosi i rozpowszechnia Ewangelię na całym świecie* (DOK 48). W ramach ewangelizacji *Kościół głosi dobrą nowinę o zbawczym zamiśle Ojca, a w sakramentach komunikuje dary Boże* (DOK 45). Z tego wynika, że podstawowym elementem ewangelizacji jest posługa Słowa, chociaż nie wyczerpuje ona całej rzeczywistości ewangelizacji. Obok głoszenia Słowa ewangelizacja dokonuje się także przez komunikowanie darów Bożych, dlatego Dyrektorium słusznie stwierdza, że *ewangelizacja dokonuje się przez czyny i słowa, jest równocześnie świadectwem i głoszeniem, słowem i sakramentem, nauczaniem i zaangażowaniem* (DOK 39).

Proces ewangelizacji nie dokonuje się więc jednorodnie i jednorazowo, stąd Dyrektorium w punkcie 48 wskazuje na różne jego wymiary. Przede wszystkim chodzi o przenikanie i odnawianie przez miłość całego porządku doczesnego, co implikuje dawanie światu świadectwa o nowym, chrześcijańskim sposobie życia. Dalej Dyrektorium zwraca uwagę na wezwanie do nawrócenia przez pierwsze głoszenie Ewangelii i dla nawróconych wprowadzenie w wiarę i życie chrześcijańskie przez katechezę i sakramenty wtajemniczenia: chrzest, bierzmowanie i Eucharystię, dzięki którym w coraz większym stopniu wierni osiągają skarby życia Bożego i postępują w doskonałej miłości (por. także KKK 1212). Kolejne zadania ewangelizacji dotyczą ożywienia daru komunii poprzez stałe wychowywanie wiary oraz wzbudzania misji poprzez posyłanie uczniów Chrystusa, by swoimi czynami i słowami głosili Ewangelię całemu światu.

Postulat katechezy ukierunkowanej ewangelizacyjnie wypływa z troski Kościoła o bardziej dynamiczny i owocny przekaz orędzia zbawienia wobec uczniów coraz częściej obojętnych religijnie i zdystansowanych do Kościoła. Dyrektorium

²⁵ Por. R. Murawski, *Ewangelizacyjny charakter katechezy*, „Ateneum Kapłańskie” 84(1992) z. 498, s. 184.

wyróżnia w tym względzie trzy grupy uczestników lekcji religii (por. DOK 75). Pierwszą stanowią uczniowie religijnie zaangażowani, nazywani też wierzącymi, gorliwymi katolikami. Często są to członkowie wspólnot młodzieży katolickiej. Do drugiej grupy należą uczniowie okreśłani mianem indyferentnych, poszukujących lub wątpiących, o chwiejnej wierze. Natomiast do trzeciej grupy zaliczyć można uczniów zagubionych, którzy uważają się za niewierzących, niekiedy wręcz ateistów. Takie zróżnicowanie uczniów pod względem wiary i religijnego zaangażowania sprawia, że katecheza nabiera cech *misyjnego głoszenia Ewangelii, czyli prowadzenia do wiary* (DOK 75).

W świetle Dyrektorium Ogólnego o Katechizacji katecheza powinna więc mieć wymiar ewangelizacyjny (por. DOK 61-63). Wynika to z faktu, że katecheza jest głoszeniem Ewangelii w sposób systematyczny i pogłębiony. W zlaicyzowanym świecie musi z konieczności przejąć zadanie nowej ewangelizacji. W ten sposób *ewangelizacja staje się – obok wychowania w wierze, nauczania i wtajemniczenia – konieczną funkcją katechezy dzisiejszych czasów* (DOK 20). Zadaniem katechezy ewangelizacyjnej w świetle Dyrektorium Ogólnego o Katechizacji jest:

- przypomnienie podstawowych elementów wiary,
- inspirowanie w rzeczywistym procesie nawrócenia,
- pogłębienie prawdy i wartości orędzia chrześcijańskiego wobec rozmaitych zastrzeżeń, jakie wysuwa świat współczesny,
- pomoc w wyborze i przeżywaniu Ewangelii w życiu codziennym,
- uzdolnienie do uzasadnienia nadziei chrześcijańskiej (por. DOK 194).

Realizacja powyższych zadań jest uzależniona od formacji wiary, która w katechizacji nie tyle będzie polegała na przekazywaniu katechizowanym wiadomości religijnych, ile na odkrywaniu przez wzajemne świadectwo osoby Chrystusa i Jego misterium²⁶. Jako etap posługi Słowa katecheza w sposób naturalny jest poprzedzona przez pierwsze głoszenie Ewangelii, które skierowane jest do niewierzących i obojętnych religijnie (por. DOK 61). Postępująca sekularyzacja domaga się, by katecheza ściśle wiązała się z pierwszym głoszeniem w ramach nowej ewangelizacji czy reewangelizacji (por. RMi 33). Dlatego postuluje się tak zwaną prekatechezę skierowaną do ludzi zainteresowanych Ewangelią lub takich, których Ewangelia przynajmniej niepokoi. Natomiast wobec niewierzących potrzebne jest raczej pierwsze głoszenie Ewangelii (por. DOK 62). Z tego tytułu ewangelizacja jest podstawowym elementem wtajemniczenia chrześcijańskiego i stanowi konieczne ogniwo między działaniem misyjnym, które wzywa do wiary, a działaniem duszpasterskim (por. DOK 64).

Ważne jest, aby czynność nauczania wiary dokonywała się we wspólnocie Kościoła w ramach małych wspólnot. Tworzenie takich wspólnot stanowi dopiero

²⁶ M. Majewski, *Aktualne wyzwania katechetyczne*, Kraków 1997, s. 110.

naturalne środowisko, w którym panuje klimat wzajemnej sympatii oraz możliwość słuchania i swobodnego wyrażania swoich myśli²⁷. Chcąc dojść do dojrzałości w wierze, bracia każdej wspólnoty wstępują na drogę nawrócenia, podobną do tej, jaka poprzedzała chrzest w Kościele pierwotnym. W ten sposób katecheza ewangelizacyjna stanowi naturalne środowisko dojrzewania osobistej wiary i budowania Kościoła.

WNIOSKI

Nowa sytuacja krajów postkomunistycznych jest wyzwaniem dla Kościoła, aby podjąć zadanie katechezy ewangelizacyjnej w społeczeństwie zsekularyzowanym. Dzisiaj bowiem nie tylko na Zachodzie Europy, ale także w krajach postkomunistycznych, gdzie spustoszenie duchowe jest ogromne, działanie Kościoła powinno iść w kierunku wzywania ludzi do wiary, a nie tylko zakładania jej, czego wyrazem są liczne dokumenty Kościoła i wypowiedzi papieża Jana Pawła II. Istotną więc treścią katechetycznego przekazu powinno być orędzie Boże, czyli *kerigma*, mająca charakter wezwania skierowanego do człowieka, na które on powinien odpowiedzieć aktem żywej wiary. W ten sposób katecheza ewangelizacyjna rozumiana jako komunikacja wiary, posiadając odniesienie do życia codziennego, stanowi wymóg nowej ewangelizacji (por. DOK 279).

²⁷ Por. M. Kowalczyk, *Inkulturacja katechetyczna*, Gniezno 1998, s. 71.